

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHAZI ÉS ISKOLAI HETI KOZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB



ÓRÁK



5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javitásokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás ;
jutányos
árak !



Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója,



A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1909. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2 20		szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12 10		szv.	Budapest k. p. u.
1706	2 44		"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12 15		"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4 30		vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12 20		gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5 09		mtv.	Püspökladány	4710	12 26		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5 10		szv.	Szatmárnémeti	4716	2 20		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5 15		"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3 11		tvssz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5 30		mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3 45		"	Püspökladány
4408	8 09		"	Hajdunánás	1708	3 56		szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8 51		szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4 28		"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8 57		gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4 36		"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9 41		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4 42		gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10 00		tvssz	Királyháza	4514	4 51		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11 33		szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	2 58		"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11 28		tvssz	Püspökladány	1704	6 57		gyv.	Szatmár-Németi
4414	11 11		mtv.	Hajduböszörmény	4410	7 00		mtv.	Hajdunánás
					4708	7 06		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9 00		"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10 38		mtx.	Nyiregyháza
					1707	10 40		szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10 53		"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Télen is

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1909. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	honnan ?
1713	1 29		szv.	Máramarossziget	1702	12 08		gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2 18		"	Budapest k. p. u.	4413	2 00		mtv.	Hajduböszörmény
1720	5 03		"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2 51		tvssz	Püspökladány
4713	6 35		mtv.	Nyiregyháza	4513	3 05		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6 48		szv.	Királyháza	4705	3 24		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7 14		"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3 36		"	Budapest k. p. u.
4511	7 20		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3 40		mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7 46		tvssz	Püspökladány	1701	4 22		gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7 54		vv.	Tiszafüred	4213	5 31		vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8 04		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6 30		szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8 46		gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6 33		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9 36		mtv.	Püspökladány	1709	6 43		szv.	Szatmár-Németi
4407	11 26		"	Hajdunánás	1704	6 49		gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11 22		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8 46		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11 40		"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9 25		vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9 46		szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10 12		"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10 13		mtv.	Hajdunánás
					4203	10 07		szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10 26		"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep-és vasárnapokon közlekedik.
*) Télen is

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen belenként egyszer szombaton, másfél lven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

A bibliás ember.

Nem kell megijedni, nem a Keinzell szindarabjáról és a komor lelkű nazarénusokról van szó. Vannak még nekünk is embereink, akik Bethlen Gábor és a Rákóciak nyomdokában járnak és a bibliát rajongás nélkül, de igazi mély hittel és a kálvinista ősökre valló emlékezés-sel forgatják. Erre vonatkozik az alábbi érdekes hirdetés is, melyet a temesvári egyházból vettük. E délvidéki nagy városunkban és messze vidéken mindenki ismeri Cseresznyés Jenő műszaki tanácsost, a „bibliás embert,“ mint ahogy mérnök barátai nevezni szokták. Mindenképpen érdekes fejű és értékes lelkű ember; inkarnációja a művelt lelkű, nyakas kálvinista magyarnak. Ma is büszke rá, hogy „petákos“ debreceni diák volt s mint ilyen szerzett becsületet magának és az ősi „alma maternek“ munkás életének minden fokain keresztül. A bibliát csaknem könyv-nélkül és úgy ismeri, mint kevés papunk az országban. Temesvári nagy hivatásu egyházunkban a belmissziói ügyek élén áll, mint a nőegylet direktora. Tettvágya buzog és lángol mindenért, ami az életben nagy és szent, magyar és kálvinista. Hivatala vezetésében tulontul elfoglalt ember bár: a genfi ünnepekről a világerő el nem maradt volna. S hogy Tisza multkori híres szép beszédét meghallhassa: 600 kilométeres ut semmisen volt neki. Pedig — „cserebogár sárga cserebogár“, — 30 esztendeje immár, hogy az államot szolgálja. Jubileuma most elsején „lett volna.“ Készült is rá erősen egész hivatalnoki kara. Ő megszökött előle. Az évfordulót december elsejét a Temesparton gátakon töltötte. Nem egyedül, de mint Ézsaiás a pusztában „beszélgetvén az urral.“ S másnap kétféle alapítványt is tett a Nőegylet missziói céljaira. Tán épp' e beszélgetés eredményeképpen különben a szatmári egyház és iskola — onnan indult ki az életnek, — a budapesti „Bethesda Egylet“ és a temesvári egyház évkönyvei tanulságot tehetnek az ő munkás nagy jóakarataról és egyháza iránti szeretetéről. Adjon a mi jó Istenünk a temesvári „Bibliás ember“-hez hasonló minél több Cseresznyés Jenőket a mi magyar kálvinista egyházunknak. Az ilyen emberek a mi legfőbb erősségeink. Ad multos annos!

* * *



Kálvin a történelemben.

(Folytatás.)

4. *Presbiteri rendszer.* „A római katolicizmusnak rengeteg tartalma van. — mondá egy író — mert az egész multat felvette magába.“ Elbukott a római nagy birodalom korlátlan egyeduralmával, császáraival . . . felvette magába a római egyház, püspökére ruházta a hatalmat, a római pápaság nem más, mint az imperator a mundi dominus gyakorlati alkalmazása, főleg egyházi téren. A római egyház egy, nagy új római birodalom, melynek egy, még pedig korlátlan feje van, sőt a pogány római papi collegium fejének címét, amelyet a császárok magukra ruháltak, a „pontifex“ nevet is átvette. A világhatalmas római polgárjog nyomán keletkezett a nagy alkotású római egyház jogkönyve, mely még ma sem került a jogrégészeti tárgyak közé, csak darabonként szüntetgetik az államok, míg végre belkörü jelentősége marad meg.

A pápaság a világtörténelem egyik nagy alkotása, a hildebrandinizmus által (XI. század.) teljes idomot öltött, az államok felé emelkedett s rettenetes tusákat idézett elő állam és egyház közt, mely küzdelem ma sem szűnt meg. A római egyház egészen papi kormány alatt áll, a püspökök családokhozhatóan püspöke a pápa a legnagyobb absolut monarcha, világigazó és világigéző igényekkel.

Ezt a világhatalmat, mely ezer éven át fejlett gránittömörre, ellensúlyozni, vagy részben megdönteni a rengeteg, de sikertelen kísérletek után, a 16-ik századi nagy hitjavítókra maradt. A fenálló kormányrendszer csak más újabb kormányrendszerrel helyettesíthető.

A kálvini reformációé a dicső ujitás: új hatalom teremtése, oly szerv alakítása, mely homlokegyenest a pápaság ellentéte. A kálvinizmusnak — mi is elmondhatjuk — rengeteg tartalma van, mert a jövőt felvette magába. A kálvini reformáció a genfi köztársaságban nyervén első idomot, talaja a nép, a hívő nép egyeteme volt. Kálvin, mint jogász is, az egyházkormányzás nehéz munkáját és rendszerét illetékesen, szakszerűen tanulmányozta a keresztyén ember szabadsága kérdésében.

Két nagy alapelv csucsosodik ki az egyház ez új kormányrendszerében a) a világi elem bevonása a választás alapján és képviseleti minőségben: b) az egyháznak az államhatóságtól elvonása tisztán belső, lelki ügyekben, melynek folyománya az önkormányzás. Az a szerv, közeg, mely az egyházat kormányozza az egyházi és

világi (polgári) elem együtt működő testülete, neve consistorium, vagy presbyterium, mely a laikusok és lelkészek tanácsa együtt, se világi, se papi elem külön, egymás nélkül nem lehet sem az egyház igazgatója, sem vezére. A presbyterek Kálvin szerint: tanító és igazgató presbyterek. (gubernatores e plebe electi IV. 3: 8.) amazok főkötelessége a tanítás, szentségek szolgáltatása stb. (Inst. IV. 3: 4. IV. 3: 8. 11: 1 és 6. IV. 12: 2.) Köztársasági szabad városban, minő Genf. maga a presbyterium, a „senatus ecclesiae“ képződött ki. Franciaországban, egy nagy és egyes országban, hazájában, tovább kellett fejlődni, a gyülekezetek presbyteriumai azaz az alaptestületek fokenként szövetkeztek, az egység megőrzése végett, választott vagy küldött képviselőikből megyei, tartományi és országos zsinattá s megszületett a zsinat-presbyteri rendszer, az egyházak kapcsolata. Így a legtisztább alkotmányosság mintáját szolgáltatta, mely a hívők ezreire nyugszik, maga-magából alakul, se pápai, se királyi, se államhatalomtól nem függ, maga-magának törvényhozója. A híres Bossuet róm. kath. püspök az első francia zsinatról (1559) hirdette „nagy társadalmi forradalom ment végbe: a francia monarchia kebelében Kálvin és tanítványai felállították a lelki köztársaságot.“

Az egyházi hatalom, tanítja Kálvin, „az építésre adatott és nem a rombolásra, Isten ígéretének szolgálata az: az egyház a Krisztus országa ő pedig csak az ő ígéje által uralkodik; egyedül csak azt ismerhetjük el egyháznak, amely a Krisztus nevében gyűlt egybe. (Institutio 1536.)

Az egyház maga-magát kormányozza . . . ez az eszme épen az alkotmányosabb érzékű nemzeteket hódította meg; tömérdek küzdelem után a zsinat-presbyteri rendszer a skót nép kebelében jegecült ki legtisztábban, legkövetkezetesebben.

Knox halála után a legnagyobb vezértekinetly Melville András, glasgowi tanár, minden csábító ígéretek és üldözés közepett szilárdan megállt. Mikor I. Jakab angol király a skót presbyteri alkotmányt erőnek-erejével elakarta törölni, a bátor Melville a király elé Londonba hivatván, így felelt: „Felség! meg kell mondanom, hogy Skóciában két király és két ország van, I. Jakab király, az ország feje — és Jézus Krisztus, az egyház királya, kinek alattvalója I. Jakab; ennek az országnak sem nem királya, sem nem ura, sem nem feje felséged, hanem tagja. Azok, kiket Krisztus elhívott és rendelt örködni egyháza fellett, a hatalmat és tekintélyt tőle kapták igazgatni lelki országát, melyet erősíteni és segíteni hivatvák csak a fejedelmek, nem uralkodni azon. különben nem hűséges alattvalói Krisztusnak és nem

hűséges tagjai egyházának.* Végre is győzött a presbyteri elv, noha maga Melville a Towerbe börtönbe vettetett azután száműzetésben halt meg 1614-ben. Ma Edinburghban toronymagasságu szobrot emelt neki a hű református nép, melynek jogait védelmezte.

A makk magába zárja elemileg a megnövekvő évezredes tölgy alap erőit. Kálvinnak az egyházzól szóló tanításában is még csak alap elemek vannak lerakva; a fejlődést, a jövőbeli idomulást, a fajok természetét, a nemzetek génusza volt és van hivatva, az új viszonyokhoz alkalmazni a haladás örök törvénye szerint.

A presbyteri rendszer sorban jutott el a különböző országok fiaihoz Edinburghtól Debrecenig, Leydától Litvániáig, Genftől Prágáig; sőt Luther hazájában is nagy hódítást tett, ma már a lutheri német egyház is presbyteri elveket fogadott be egyházalkotmányába. Micsoda élet! micsoda pezsgés, micsoda majdnem emberfeletti áldozat jött mozgásba az átalakulásoknál! Kész volt a reformátusság darabokra szakadni s egymással élet-halál harcot folytatni, csak hogy a maga elvét és legjobb meggyőzését diadalra juttassa. Ott van az angol reformáció példája, mely királyi uton kezdődött, monarchikus és praelatikusan alakot öltött, bár belsőleg kálvini hitelveknek hódolt; állami egyházzá fejlett, sajátos nemzeti jelleggel, — megtartva a püspöki szerkezetet, tehát episcopalista idomzattal, — innen az anglikán nevezet. Nyomban felzudult ellene a genfi minta után az ellenzék tábora és tisztító viharzás után presbyteriánok, puritánok, sőt independentek neve alatt vívták a világtörténelem egyik legnagyobb elvi háborúját, melyben a király népével ment szembe; ez elvi háború fővezére Cromwell volt. Ez elvi százados harcban keletkezett a gyülekezet nagykörűségét, feltétlen önkormányzatát, semmi mástól nem függését képviselő congregationalisták felekezete, az angol baptistáké és a tiszta presbyteriánusok nagyjelentőségű zöme. Végül a több mint százéves háboru után — melynek hősei, vértanúi megszámlálhatatlanok, — az orániai házbéli angol király a dicsőséges forradalmat bevezető III. Vilmos 1688-ban megadta a szabad vallásjogot mindenkinek felekezetnek, csak a nemzet polgári és vallási szabadságát aláadni akaró r. kath. Stuart dinasztiaát sepré el a protestans nemzet akaratjával. Széttörte a középkor zord elvét: egy hit, egy törvény, mert a vallásos meggyőződést békőbe verni nem szabad, sem monarchia, sem procrustuszi törvény útján.

* W. M. Hetherington „The History of Church of Scotland.“ V. kiadás. Edinburgh, 1854. 60. l.

E nagy vallás forradalom alatt, minőt a kálvinizmus volt képes fejlődő képességénél fogva megvívni, át vitték a „vándoratyák“ a vallásszabadság nagy elvét az újvilágba, Északamerikába (1620) s bibliájokkal kezökben, Isten tiszta igéjével szívökben, „Isten félelmében és emberektől való félelem nélkül“ az északamerikai nagy köztársaság megalapítóivá lettek. Bancroft, Amerika nagy történetirója méltán írta meg: „Az aki nem akarja tisztelni emlékét és tekintetbe tartani befolyását Kálvinnak, nagyon keveset tud az amerikai szabadság eredetéről.“

Roger Vilmos puritán lelkész 1639-ben a feltétlen vallásszabadságot a „szabad egyház az állam“ elvében hirdette; intézménnyé lett az az Egyesült államok közalkotmányában; az államnak ott nem szabad törvényt alkotni, sem az egyház államosítása, sem a vallás szabadgyakorlata megszorítása tárgyában; államsegély nincs, mindenik egyház önkényes adakozás útján tartja fen magát. Roger szobra felállított, felirása: „Soul liberty“ — lélekszabadság, sőt fel fog állítani a genfi reformáció emlékművében, mint aki a kálvini egyházalkotmány demokratikus irányának megtestesítője volt.

Minden vonalon beigazolódott, hogy a kálvinizmus a polgári szabadságnak is uttoréjévé vált, nem csoda tehát, hogy eleitől fogva minden zsarnok gyűlölte a kálvinizmust, leginkább pedig a jezsuiták. Ez dicsősége! A hívek egyenlők az egyházban Isten előtt, tehát mint polgárok egyenlők tartoznak lenni az állam kötelékében is, így született meg az egyenlőség világraható nagy eszméje!

Parton Vilmos új yorki református lelkész a presbyteri szövetség 2-ik nagy gyűlésén 1880-ban Philadelphiában, a presbyteriánizmust így írta le egy persa rege alakjában: „egy ifju tejedelem atyjának egy varázsszerű dióhéjt ajándékozott, mely rugóval volt felnyitható, bele rejtve egy mesteri szerkezetű kis sátor. Ha gyermekszobában bontották ki, a gyermekek játszhattak alatta; ha a trónteremben, befogadta a királyt és tanácsosait; ha az udvaron, a család és cselédség megfér alatta; ha a mezőn, egész tábor tanyázott benne. Az evangyéliomban rejlő, csodálatos-erejű presbyteri intézménynek szimboluma e dióhéj, udvarban, faluban, városban, országokban felállítható ez a szent sátor, elküldhető a föld bármely határára és képes a világot befogadni. Mig egyetlen gyülekezetben egyetlen presbiterium áll, az az egyház ez utolsó ízében is egész és lételét fentartja.

Apostoli korhoz illő csodákat hoz létre azót is e szervezet szabadság-termő erejénél fogva a

Magában Helvetiában a nagy író, tanár és bölcsész *Vinet Sándor* (meghalt 1847.) rendületlenül követelte a lelkiismeret nevében minden ember számára, minden különbség nélkül a teljes és egész szabadságot a vallás ügyében . . . a kormány (bárminő legyen az) protectiója iga az egyházra nézve. Maga a szabadság minden vallásos buzgóságnak a lelke, egyszersmind záloga a türelemnek; végül merészen hangoztatta: ha minden veszély rejljenék a szabadságban és minden csendesség (tranquilité) a szolgaságban, inkább választanám a szabadságot, mert a szabadság az élet, a szolgaság pedig a halál. Ő lön a Vaud kántoni szabad egyház megalapítója.* Igy lön alapítója 1843-ban Chalmers Tamás, edinburghi hittanár a híres skót szabad egyháznak, vele együtt lépvén ki 470 református lelkész az állami református nemzeti egyházból, a presbyterium jogainak korlátozása miatt, exodusnak nevezték a kilépést és utólréhetetlen buzgalommal és áldozatkészséggel új zsinatot, új virágzó egyházat teremtettek. E szabad egyház hű rokonszenvvvel van magyar református hitrokonai iránt edinburghi theologiai akademiáján 50 év óta évenként egy-két magyar ifju nyer ösztöndíjat és legmelegebb testvéri fogadtatást. A kálvinizmus teremtő ereje ma sem szűnt meg. „A szabad egyház szabad államban“ gondolata református egyházalkotmányi alap gondolatoknak következtetése.“ (Dr. Kun Béla „Kálvin egyházalkotmányja“ 26. l.) Továbbá „az hű követője Kálvinnak, aki a demokratikus irányzatot látja érvényesülni Kálvin elveiben, és aki az általa kifejtett alapokon, az általa mutatott uton halad előre. Ez ut pedig az emberi szabadság útja.“ (u. o. 80. l.)

Legujabban, 1877 óta, a presbyteri rendszert követő reformátusok *Szövetsége* (Alicance) is létesült edinburghi első nagy gyűlésén, mely a föld öt részén élő különböző egyháztestek közös ügyeiben, p. o. elnyomottak és szegény egyházak segítése is körében helyt talál, értekezik négy évenként egyszer s kifejezi a református egyház egységét elvileg és erkölcsileg, anélkül, hogy az alkotó egyháztesteknek bel ügyeibe avatkoznék, nagy szolgálatot tett eddig is a presbyterianizmus egyetemes statisztikája össze gyűjtése és kimutatására.**

* Vinet Sándor élete Astié Frigyes lausannei hittanártól, *Encyclopédie des Sciences Religieuses*. Páris, 1882. XII. kötet.

** Balogh Ferenc és György Endre „Jelentés az Edinburghban 1877. július 3–10. tartott Egyetemes Presbyteri nagy gyűléséről“ Debrecen, 1877. 8. r. 16. l., és „Jelentés a Londonban 1888. július 4–12. tartott Egyetemes Presbyteri nagy gyűléséről.“ Debrecen, 1889. 8. r. 20. l.

A debreceni egyetem.

A mult napokban került a kezemhez a budapesti tudományegyetem évkönyve. Megdöbbenéssel látom ebből, hogy a ref. vall. egyetemi hallgatók arányszáma 3 százalékkal kisebb mint az átlag, amelylyel az ország lakossága közt képviselve vagyunk.

Mi lesz ebből, ha így halad tovább. Mi lesz, ha még az arányszámunknak megfelelő helyeket sem tudjuk elfoglalni az államban? Hiszen a kisebbség csak úgy tud megállani, ha nagyobb szellemi és anyagi fajsúlya van, mint a sokszor öntudatlan és lomha többségnek.

A magyarságnak is az volt eddig a szerencséje, ez hódításainak a magyarázója, hogy nagyobb miveltisége segítségével hasonította által a nemzetiségek legjobbjait és nyerte meg azokat magának.

A magyar dal és zene többet tett erre nézve, mint a vármegye és a zsandár. És többet az irodalom, mint a hatalom.

A miveltiségnek ma is ellenállhatatlan hatása van azokra, a kik mivelődni akarnak, vagy épen tudományos vizsgálódásokkal foglalkoznak vagy nagyobb összekötő összefoglalásra képesek. Ezek pedig az értékesebb elemek. A népet megnyeri nekünk a magyar dal, a magyar zene, a magyar szépirodalom. Az intelligens embereket a tudomány és kultúra terén kifejtett tevékenység; mindeneket pedig a szabadság, jogegyenlőség és a testvériség. Ebben a jelben győzünk s ezért is életkérdés ránk nézve a magyarság (és abban a kálvinisták) mivelődése, kulturális színvonalának emelkedése s a mi ezzel egyet jelent, a debreceni egyetem kiépítése.

Mindent el kell követni arra nézve, hogy Debrecen egy nagyszabású szellemi és anyagi kultúra gócpontja lehessen s hogy általában az egész Alföld művelődési színvonala emelkedjék és benne a magyarság felszívó képessége, lakossága megtöbbszöröződjék.

Különösen fontos pont Debrecen. Innen lehet a prot. szászokat és az oláhokat legjobban megnyerni és a nemzetiségi harcot a magyarság javára legsikeresebben eldönteni.

Budapest világváros, ott a magyar ifju is egy szédítő forgatagba jut. Kolozsváron tul erős a nemzetiségi mozgalmak hullámverése. Megszilárdult a velünk szemben állók szervezete, nehéz s csaknem lehetetlen a nemzetiségeknek a közös érdekekben is olyan kívánatos átalakulása.

Debrecen nagy magyar hely, a vidéke is magyar. Nincs benne nemzetiségi társadalmi alakulat. Itt még a gör. kath. egyház is teljesen magyar és isteni tisztelete is magyar nyelvű. Maga a magyar társadalom erejének tudatában türelmes, nem üldözi, nem zaklatja a román, szász stb. hallgatókat, hanem egyfelől nagy szellemi és anyagi tulsúlyánál fogva lenyomja, azután másfelől meghódítja és magához vonja őket. Azért a nem-

zetiségek vágnak ide és a hol először közömbösítőnek és azután magyar szelleművé változnak. Itt nincs nemzetiségi Kör, tehát az illetőknek nem hazaárulás, ha magyar társaságban megfordulnak, de nekünk sem kihívás, ha oláh szót hallunk s különösen ha velők találkozzunk. Sokat lehetne még ezekről elmondani s még többet akkor, ha az a sokat álmodott, tervezett és nagy áldozatokkal is alapozott debreceni egyetem létesülhetne.

De hiszen csak épen most örvendeztünk annak a nagy eseménynek, hogy a debreceni kollégium bölcsészeti szakán már a hetedik tanszék is felállított. Gróf Tisza Istvánnak a lelkét is ez a körülmény ragadta meg. Az a kitartó, zajtalan munka, a mit eddig gróf Degenfeld József főgondnok és Eröss Lajos püspök végeztek. Mint a szigeteket építő korallak a mély, a zajgó tengerben, védvart építettek ők a magyarságnak, a magyar kálvinistaságnak. Követ raktak le kő után és az anyagi áldozatokban is előljártak. Le a kalappal ezek előtt a férfiak előtt. Nagy dolgot cselekedett általok az Ur. Ime állanak az új építmény tornyai.

Allanak, de ez nem az egyetem még és várnak is nem bevégzett erődítmény. Azután felszerelve sincs még és helyőrsége is kevés. Igaz, hogy maga az országos kormány sem zárkozhatott el az elől a szükség-szerű intézkedés elől, hogy a mi esonka bölcsészeti fakultásunk hallgatóinak a vizsgajogot meg ne adja. De ez a jog nem maga a vizsga s mindaddig, a míg a mi hallgatóink itt Debrecenben nem vizsgázhatnak; vagy mondjuk még világosabban; mindaddig, míg a bölcsészeti szak legalább a nyelvészet-történeti része teljesen kinem épül és az iskola egyetemi rangra nem emelkedik, a nagy célt el nem értük, sőt eddigi áldozataink is mind hiában estek.

Nem szabad hát most megállani a fele uton és nem szabad kockáztatni az eddigieket. Védőtéseket építetünk, mint az árviz idején. Csak kevés munka van hátra, hogy biztosítsuk a nagy alkotást.

Három új tanszékkel: a magyar történelem, ókori tört. és régészet, földrajzi tanszék, a bölcsészeti szak (a nyelvészet történelmi szakokra) egyelőre teljessé tehető. 15,—20,000 korona évi áldozatról van szó. Elő kell az összeget még a föld alól is teremteni. Debreceni ref. egyház, Hajdumegye, a pénzintézetek adósok nekünk e három tanszékkel.

Szó volt régebben a kun városok nagy alapítványáról is. Meg kell próbálni itt is, a mi megtehető. A kerületnek is mozdulnia kell. Ujra fel kell venni az egyetemi bizottságokban a régi munkát. Debrecen várossal is összeköttetésbe kell lépnie. A város telkeken stb. kívül 2.000,000 koronát bocsátott volna az állami egyetem megvalósítása esetén a kormány rendelkezésére, tehát évi 100,000 korona terhet vállalt volna magára. Ez összeg elég lesz a theologiai, jogi szakok egyetemi színvonalára emelésére s a kerület is előteremtheti a dologi kiadásokra, a fejlesztésre szükséges

másik 100,000 koronát. Vannak segélyforrásai s ott van a legnagyobb, az egyetemes egyház. Vagy tán az egyetemes egyháztól sem kaphatnánk segítséget, még ott sem, a hol közcélok megvalósításáról, az egész magyar ref. egyház s a protestantizmus üdvéről volna szó? Lehetetlen, hogy ez így legyen. Hát akkor miért egyesültünk?

De nem tárgyalom tovább a dolgot, csak annyit kívánok a lelkekbe vésni, hogy három tanszékkel már teljessé lehet tenni a most esonka bölcsészeti fakultást és meg lehet nyerni az egyetemi rangot, vizsgákkal, doktorátussal s mindazzal, a mi vele összefügg. Nem szabad azért a fele uton megállani, hanem öntudatos tevékenységgel és bátor elhatározással meg kell tenni az utolsó lépést is és ki kell építeni a debreceni egyetemet. Mint a hazát kereső zsidóság, már régen bolyongunk a pusztaságban. Mózes és Áron, akik Nébó ormairól keresték az ígért földének körvonalait, eltűntek közülünk. Óhajtanánk teljességet látni. A mit e földről tudunk, az kívánatos. Ime a Kánaán előttünk vagyunk. Nosza erős Józsuék és vitéz társaik vezessetek be határaiba és foglaljátok el nekünk.

Dr. Ferenczy Gyula.

Kultuszreform.

Ime mi lett az önteltből, a fanatikusból, gunyolódóból, (mert egy lutheránus temetésen mint gyermeknek kezembe nyomták a keresztet és megbotránkoztam benne. Ide jövetelemkor egy tanyai temetésen a béres tudatlanságából egy odaállított egyszerű kis keresztet helyéről a szószeres értelmében eltávolítottam, pedig a vegyes családban lutheránus is volt. Szinte gyűlöltem azt az ártatlan darab fát, a mi engemet nem a Jézus Urunk keresztjére, hanem a „buta pápistaság“-ra emlékeztetett, holottan lutheránus tendencia szerint készült. Gyűlöltem, utáltam... nem tudom miért... E gyógyíthatlannak látszó elfogultból,* az elébb puhíthatlan kemény nyakuságból az idegen környezet által megbántott, felébresztett, felrázott, az igazságot kereső, szívósan tanulmányozó és ma öskeresztyénileg és valóban a szabad reformáció szerint gondolkozó, érző és eszerint minden erőmmel törekvő egyéniség lett.

Megismervén az igazságot, az szabaddá tett engemet a régi békjótól, a pápista kötöttség egy másfajta de lényegében ugyanazon állapotától!!!...

Meggyőződésemet mennyiben és hogyan valósítottam meg? A pszichológiai processus mellett tanulságos lesz ezt is megemlítenem.

Először is a hiveket oktattam ki fokozatosan, tapintatosan, bölcsen felolvasásokkal, még fokozatosabb, tapintatosabb prédikációkkal és a vallástánítás, kura

* Így verte ezt belém az édesapám. (De nem az iskolai. Szerk)

pastoralis, magánbeszélgetés alkalmakor: a „fák tetejéről is.“

Előkészítvén a talajt, neki fogtunk egyértelműen a templom renoválásához. Ugy, hogy az az első alkalommal szép, 2 év múlva igen szép, újból 2 év múlva remek lett, akár a Salamon temploma, olyan becsületes értelemben vett „fogások“-kal, a kálvini szűk határok között és a már itt-ott elszórtan, kezdetlegesen faragott vagy festett alakzatokhoz az aggodalmaskodás miatt hűen, tehát ugyanazon elvi alapon olyan gazdag tovább alakítások és csoportosításokkal, a szószéknek soha sehol elő nem fordult egészen új stílus szárnyaival, hogy boldogult Bálint János messze földeket látott építész-mérnök rajzokat vett ez új és még se új momentumokról, hogy azokat a mérnökök lapjában mint ref. unikumot közlندی. Ebben hamar bekövetkező halála megakadályozta.

A részletesebb leírásokat egy csakhamar következő hosszabb tanulmányban fogom közölni. Ne vegye ezt az őszinte lélektani és gyakorlati folyamatokat a kedves olvasó másnak, mint egyesegyedül a ragyogó világot teremtő felséges Úr Isten dicsőségére, az eszme terjedésére és semmi másra irányuló leplezetlen soroknak.

És ebben az unicumnak elnevezett ref. templomban nem köthet bele az okvetetlenkedés, mert merőben bibliai és kálvinista eszméket lehel ennek minden symbolikus diszitése, festészete, faragványa, bebizonyítva azt, hogy emberi alakok nélkül is lehet a szükségben eszméket kifejezni: az ó-testamentomi átkot, törvényt, reménységet, az új szövetségi boldog megvalósulást, az utolsó ítéletet stb. stb.

És ha valaki felfedezvén ezen új keletű ideográfiát, tovább fejleszteni: ez lenne az én reménységemnek teljes megvalósulása.

Nos az én N. N., az iskolából most jött, újdonsült kollégám a fentebb elsorolt, szokott elcsépményekkel vitatkozott velem a végnélküli circulus vitiosusban, dacára a fenti módon adott felvilágosításaimnak: lélek, lélek, benső, benső, buta babonáság, cafrang minden más stb. stb. A szokott nóta!

Egy újabb lélektani folyamattal ismerkedtem meg önmagamban; az erős meggyőződés, a sokféle benső háborgások és kutatások után megtisztult és tágabb látás emberi salakjával, gyarlóságával, a türelmetlenséggel, majd a kétféle reménységgel, azzal, hogy majd megváltoznak az ilyen elfogultak és azzal, hogy ha ők megváltozni nem akarnak, megváltozik a biztonság, soha nem marad, fejlesztő idő. Ezen lelki mozzanataimat aztán betetőzte az erős hit, hogy hiszen ama Gondviselő és annak Lelke nem törődik az akadályokkal: a vízzel hosszú idő alatt bár száraz földeket sőt kősziklákat koptat el és újakat épít, így a szellemi világban, sőt a legkonzervatívabb vallás terén is: a szél a honnan és a hova akarja, oda fuval és a

mi Istentől van, azt ugyan az emberek el nem fojthatják: legyőzi őket ama nagy hatalom és kikacagja őket az idő.

Elbucuzván békével egymástól, a következő levelet irtam az én protestáló kollégámnak:

„Kedves Szolgatársam! A kultuszt illetőleg óriási elfogultságban és tévedésben vagy. Ha a művészetek a cél, az tulzás, nem helyes; de ha csak szolgáló leánya az örök, nemcsak igaz, jó, hanem szépnek is, ha csak a szívet, érzelmeket több szárnyal felsegítő járulék; akkor vagyunk az arany középuton. Mert az igazság két szélsőség között mindig és minden téren a középre esett és esik.

És bárminő nagy jelentőségű, konok ellenséggel viaskodó reformáció első, kezdő fázisában természet-szerűleg nagyobb lökessel, ingatással érhet a meggyő-, keresedett ó felett eredményt. Mert nem angyalok és angyalok között, hanem emberek a földi viszonyok között eszközök a reformációkra: erömütani szükségessé- rüséggel és bizonyossággal a kelleténél nagyobb lendülést kell végeznie az új élet, haladás ingájának, de a mely fellendülést az Isten által a reformátorok ellenében is állított fix pont, a tárgyilagosság igazság nehézkedési központja fokozatosan lassít emberi indulatában, történelmi sérelmei reakcióiban, hogy hosszú időközön át végre teljesen megálljon szabályos, nyugodt függőlegességében, hogy az emberi motívumoktól függetlenül csak az ég felé és a tárgyilagosság fix pontja felé mutassa irányát. Am jaj volt mindig annak az elmének, a melyik e fázisban megelőzte korát.

Am jelenlegi hangulat és felfogási lengésünkben is vannak aksiomáink, melyek iránymutatóul szolgálnak. Ne legyünk okosabbak sem a Jehovánál, sem a külsőségeket meg nem mentő Úr Jézusnál, sem az első század keresztyénségénél (tanulmányozd a theologia monumentalist sat.), sem az emberiség és a protestánsok nagy többségénél, sem az emberi lélek őseredeti természetét esudásan, valóban titkosan alkotó bölcs Úr Istennél (érzékletek és a legmagasztosabb érzelmek eszmék élettéljes összeköttetése).

Még egy szempont, a praktikus: terjeszkedési képességünk, a kultúrvilágra való minden irányu nevelő, betetőző hatásunk, az abban való méltó megjelenésünk a Szent Pál-féle nagykoru szabadság és bölcs alkalmazkodás jegye alatt!

Óriási hibánk és hiányunk hangulatunknak még mindig nagy lengésében, hogy a Rómától való teljes megundorodás és dac hatása alatt sokan közülünk már nem is bírnak elfogulatlanul gondolkodni. Erősen befolyásol ez sokakat, a mi majdnem lehetetlenné teszi az igazság és lehetőség vonalainak precíz meghuzását az uzus és abuzus határainak pontos megállapítására. Mert e két fogalom, éppen úgy, mint a reformáció és irtás nem fedik egymást.

Hiba az is, hogy a theologiai tudományok terén

az érdeklődés egyoldalu: a fősúly a bibliai kritikára, dogmatikára és jellegzetesen az egyháztörténelemre esik. A bővebb liturgikával, régiségtannal, az aesthetikával, a lélektan, a ker. művészeteknek korszakok szerint való tanulmányozásával kevesen foglalkoznak. A theologiai tanárokat hogy okozzuk, nincs jogunkban. Ők megadják az alapot. A további tanulmányozás az egyén dolga. A szélesebb ismeret és látókör okvetlenül enyhíti az elfogultságot, megmozgatja a maradiságot.

Szinte bántó, hogy pl. te és sokan mások nem tekintetek a kultuszban zsinórmértékül mást, mint csak hagyományos elveinkből, jobban mondva szokásainkból eredő tanitattásaink és bebeszéléseink útján vérünkbe oltott egyoldalu formai puritanizmusunkat. (Ellenben élő nagyjaink ünnepeltetésekor a pazar fényben határt nem ismerünk.)

Holott történelmi és tapasztalati tény, hogy sem egyes ember, sem nagyobb csoportozatok, sem milliók különben más irányu igazság és intelligencia mellett is nem lehetnek biztosítékok a részleges tulhajtások és tévedések ellen, még ha sok százados megcsontosodott gyakorlat és kényszer ütötte is ezekre a feltörhetlennek látszó peccsétet bármelyik téren is.

Ismétlem barátom, hogy jól bevésem emlékezetbe: lecáfol bennünket a Jehova, le a biblia, a szép világot teremtő, a művészetekre való hajlandóságot is belénkoltó Ur Isten, le az Ur Jézus, kinek születését nemcsak igaz anyagi szó, hanem ének, zengedezés és szemmel is látható, de a lelket megremegtető mennyei fényesség, a boldog reménység szent érzelmeit keltő ragyogó csillag jelezte.

Hiszen a menyország is olyan, amilyen nemcsak hogy az emberek gondolatába soha át nem ment, hanem olyan is, a minőt soha „szem nem látott, fül nem hallott“! Testünk is megdicsőül. A táborhegyen és Jánosnak a jelenésekben nem ám csak igazság beszédében, hanem külső tündöklésében is megjelent az Ur és az ő mennyei temploma, városa.

Még ha csak hasonlat lenne is ez, ám mint a biblia számos helye mutatja, hogy a ma mennyieket nem tudja másként előterjeszteni az ihletett lélek se, mint nemcsak igazat, hanem szépet is.

Hiszen az egész bibliában, ahol csak egy jelenülés van, nemcsak az igazság beszédében, hanem fényes ruhában, tündöklő arcban mutatkozik az.

Lecáfol bennünket a ker. ókor, le a mai kereszténység és protestánsok többsége, le a lélektan, a tapasztalat és a magyar reformátusságnak erős mozgalmak e tekintetben. Olvasd el pl. a Debreceni Prot. Lapban a Mitrovics Gyula szép cikkével megindult sok hasznos eszmecserét (amire a következő dolgozatomban bőven rátérek) és az előbbi számos dolgozatokat különböző szaklapjainkban, az ugyancsak jelenleg látható külföldi mozgalmakat. Mintha csak felülről tervszerűen indított-

nék e mozgalom. Mert e tekintetben is eljött az idő teljessége.

És édes testvér, mi reformokat óhajtók és sürgetők (sőt már gyakorlók is) úgy tekintjük a megváltoztathatlan elvüeket, mint a kik a fejlődő jövőben csak a muzeumszerű „emlékezet“ tárgyai lesznek.

Mi a kultuszfejlesztés barátai is erősen azt tartjuk ám, hogy fő a lélek és az élet! Ám a fentiek szerint a lélek és élet mi csorbát sem szenved a teljesebb, szebb, meghatóbb, építőbb kultusztól, sőt növekszik az által. „Minél több szárnya van a léleknek, annál könnyebben repül az“. Jól írta ezt Mitrovics. Igaza van, hogy a művészetek útján az érzéketeket és a legmagasztosabb érzelmeiket életteljes összeköttetésbe hozza. Igazuk van a Mitrovicsra reflexiózó cikkiróknak is, kik eszméit pártolják; igaza volt Nováknak is, a mikor a liturgiát az érzelmeire hatásosabbá akarta építeni, igaza van Réz Lászlónak, a mikor a vallás- és művészetekről írott könyvében a Mitrovics eszméivel rokon-eszméket fejteget. Eldönti a vitát az Ur Jézus, ki felhasználta az anyagot, az érzéketeket is, megmutatva, hogy éppen azok által eredményezi a legnagyobb hatást, ha t. i. összekapcsolja azokat az igazsággal, adván megerősítő peccsétül és zálogul a keresztség vizét, az urvacsora kenyerét és borát.

És végül bátran helyezkedhetem az abszolutisztikus álláspontra, már t. i. az elmondottak után s azt mondom, nem az a kérdés, hogy meddig kellene veletek vitatkoznunk, míg megpuhulnátok, nem kértem mi a ti csökönyös „meggyőződéstek“ (dac az, nem más és „szokás“), hanem minden további feszegetés nélkül azt kértem, kinek van igaza; nektek egy speciális kisebb csoportozatnak, avagy az elsoroltoknak: kiemelve az Ur Istent és az ő szent Fiát! Hasztalan érveltek. Elsorolt többrendbeli cáfolóitok az Ur Istennel még a ti nyakasságotoknál, önelégültségeteknél autentikusabbak és hatalmasabbak.

Tehát hasztalan hajtjátok a régi kerepelőt: lélek, igazság, egyszerűség, tisztaság stb. stb.; pápistáskodás, a hithü puritán reformátorok, őseink ezzel győztek; józan ész, okosság stb. stb. (Előre is elsoroltam az untig megszokott argumentumok főcimeit).

És még egy álláspont, a kifejtések után most már természetesen ez is abszolutisztikus (az előbbi volt az isteni tekintélyi, többségi stb.), újból tekintet nélkül megengesztelhetetlen és megpuhithatlan oppozíciótokra, tekintet nélkül arra, hogy mit tartatok igaznak, mit nem: a jelekből (külföldön is csudálatosan egyidejűleg!) erősen látszik, hogy már ti rajtatok is előb-utóbb keresztül fog haladni a fejlettebb kor és fejlettebb fel-fogás fejlettebb kultusza, hasonló elvü, de már bizony kevesebb számu utódaitokon még inkább.

Vég szó példaképen: ha becsületes és tudós emberek vagytok: ez jó.

Ha ilyen bensőtöket ékes külső és ruha fedi :
ez még jobb.

Az Ur Isten, ki mindnyájunknál bölcsőbb és hatalmasabb, legyen veled, velünk és szent ügyeinkkel.

Földváry Jenő.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületünk őszi közgyűlése.

A főiskolai igazgatótanács jelentése s javaslata kapcsában napi rendre került a főiskolai gazdasági tanács jegyzőkönyvi pontozatainak tárgyalása. Első sorban az adományok vetettek számba, a következőkben: az 1869. évben érettségizett tanuló társak 270 K 11. f. újabb gyűjtéssel növelték régebbi alapítványukat. *Helmezy József*, a nagybányai egyházmegye gondnoka 100 koronás alapítványt fizetett be a kollegiumi pénztárba külön kezelésre, később meghatározandó célra. Az összeget az alapító növelni fogja még. *Kasztanovics Józsefné* végrendeletileg 1000 K-t hagyományozott az egyetem céljaira. *L. Nagy Bálint* szintén végrendeletileg 10.000 koronát hagyományozott egy egyetemi tanszék javadalmának alapjául, melynek jövedelme mindaddig tőkésítendő, míg egy tanszék terhének hordozására elég erős lesz, ugy azonban, hogy az erre a tanszékre választandó tanár 200 koronával mindenkor magasabb fizetést élvezzen, mint a legmagasabb tanszéki ellátás. *Thót Ferencz* ny. akad. tanár a kollegiumot tette végrendeletében általános örökösül; a hagyaték mintegy 90.000 K értéket képvisel, melyből azonban 36.000 koronát külön örökösöknek és hagyományosoknak kellett kifizetni. *Balogh Sándor* főerdész alapítványa címén a halápi és bánki erdőőrök és *Szenes János* tanító 240 koronát gyűjtöttek és fizettek be a koll. pénztárba. A közgyűlés mindezekről a hagyományokról, valamint a *Buday Sándor* egyetemi célra tett hagyományáról, a *Mokri Sámuel* és a *Boros Márton* hagyatékáról elismerésének s köszönetének kifejezése mellett vett tudomást. A dr. Öreg János nyugalomba vonulásával megürült tanári lakásra nézve a debreczeni ref. egyházközséggel a szokott módon kötött szerződést illetve az ügy elintézésének módozatát helybenhagyták.

Engedélyezte a közgyűlés, hogy a tiszadadai ingatlanból községi vagy állami iskola céljaira 800 négyszögöl terület olyan feltétellel hasították ki, hogy ha a hely valamikor nem ezt a célt szolgálná: minden megtérítési jogigény nélkül a kollegium tulajdonába száll vissza a terület.

Megengedte a közgyűlés, hogy a György Endre II. alapítvány, mely kollegiumi pénztárunkban a György Endre adományaiból gyűlt össze (felül áll 3000 koronán), a máramaros szigeti lyceumnak kifizetessék, de egyuttal elrendeli, hogy jövőre a kollegium vagyonához nem tartozó ilyesnemű adományok, külön letétben, s a kollegiumi vagyontól elkülönítve kezeltesenek.

A gazdasági tanács előterjesztésére Szabó József koll. gazda korpótlékjogosultsági ügye olyan módon

nyert elintéztést, hogy a második korpótlék 1909. júl. 1-én vált, illetve válik esedékessé.

Tárgyalás alá került a kollegium hátsó udvarán a Gönczy-utca hosszában 150.000 koronás költséggel emelendő tápintézeti épület ügye. A helyiség 500 étkezőnek egyszerre való ellátására van tervezve, olyan módon, hogy az internátus szükségére idővel 2 emeletnek ráépítését még elbirja. A gazdasági tanács megbízást nyert, hogy a bemutatott terv szerinl 1910. év tavaszán az építkezést haladéktalanul foganatosítsa: a régi tápintézeti épület értékebe rekompenzációképen a közszükségleti pénztár a tápintézeti pénztárnak 15.000 koronát fizet. A tápintézeti alapszabályzat az új viszonyokhoz képest át lesz alakítandó. Az építkezés költségeinek fedezésére a tápintézeti pénztár hosszu lejáratu törlesztéses kölcsönt vesz fel, melynek törlesztése a felemelt tápintézeti díjakból lesz kombinálendő.

Hogy az akadémiai internátus létesítését célzó további lépések megtétezhessenek, tekintve, hogy annak szervezése Debreczen városára nézve gazdaságilag is nem csekély fontosságú érdek, a nemes várost a közgyűlés meg fogja keresni, hogy a fölépítéshez téglát adományozzon s fentartási segélyt nyújtson a kollegiumnak, az utóbbit mintegy 15.000 korona összegig menőleg.

Nagy érdeklődéssel vártak a közgyűlés tagjai az ugynevezett hetes bizottság jelentésének tárgyalására, mely a kollegiumi pénztár erőforrásainak tokozása s ennek keretében a gazdasági tanácstól tervelt kollegiumi pénzintézet létesítése kérdésével foglalkozott. A hetes bizottság jelentését e lap szerkesztője már korábban is közölte, sőt reflexiókkal is kísérte. Ezenkívül a jelentés külön lenyomatban a gyűlés asztalain is ki volt rakva. Ennek következtében a jelentést felolvasottnak tekintették. Ez okozta-e vagy az a körülmény, hogy nagy tekintélyű urak megnyilatkozását méltányolni akarta a közgyűlés, nem lehet tudni, de tény, hogy a kérdésben felszólalás egy ujat egyáltalán nem mondó jelentéktelen szürke esetet kivéve, alig történt. Egyedül dr. Baltazár Dezső esperes mondott bírálatot az előterjesztésben kontemplált jövedelem-növelést célzó javaslatra nézve, melyben kifejezte, hogy az ugynevezett cessio (magyarul: a kötelezvények quasi zálogba adása) révén jelentékeny hasznot nem remél. Gr. Tisza Istvánnak a dr. Baltazár Dezső aggályát megnyugtató magyarázata után a közgyűlés a javaslatokat elfogadta s megfelelő intézkedés végett kiadta a koll. gazdasági tanácsnak s gr. Tisza Istvánnak azt a szives ajánlkozását, hogy a tiszadadai ingatlanok újabb haszonbérbe adása alkalmával kész személyesen is közreműködni, hogy a magasabb bérösszeg biztosítsák, a közgyűlés örömmel és köszönettel fogadta.

Az 1908. évi tavaszi e. ker. közgyűlés rendelkezése szerint a kollegiumi és egyházkerületi kamathátralékosok egy havi késedelem esetén a kötelezvény szövege értelmében 8% kamatfizetésre voltak kötelezve. Ennek a rendelkezésnek a végrehajtása, szigoru megtartása sok kellemetlenséggel járt. Épen azért a koll. gazdasági tanács az egy hónapot 3 hónapra javasolta kiterjeszteni, de egyuttal azt kívánta, hogy a késedelmes fizető 3 hónapon belől a kamat után késedelmi kamatot fizessen. Ennek végrehajtása azonban a kezelő pénztári hivatal baját gyűjti meg, amidőn az alig néhány fillérre felszámítható késedelmi kamatok utólagos beküldéseért a feleket levélben kell megkeresnie, amikor megeshetik, hogy a postaköltség a követelt

késedelmi kamat összegét felülmulja; ehhez járul még a nyilvántartás munkája. Emiatt előterjesztést tett a pénztár a koll. gazdasági tanácsnak, hogy módosító határozata megfelelően alakíttassék át, úgy, hogy az egyházközségek 3 hónap lejártával se sulytassanak a 8%-os kamatlábemeléssel. Mivel a pénztár előterjesztése közbeeső intézkedés alatt áll: a közgyűlés a jelenleg fennálló gyakorlatot továbbra is fenntartja s kötelezi az adósfeleket, hogy egy havi késedelem esetén a tőke után 8 százalékos kamatot fizessenek.

A Somogyi-Hercz alapítványt az alapító levél rendelkezése szerint az 1909. évben a számadás zárlatában két egyenlő részre javasolja osztatni a gazdasági tanács, egyik felerész jövedelme továbbra is tőkegyűjtő alap marad, a másik fele része pedig a tanszéki szükségletekre fordíttatik. A javaslatot az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyja s engedélyezi, hogy az alapítólevél rendelkezése értelmében az eltelt 25 éves ciklusra a pénztárnok részére 1000 K jutalom utalványoztassék. Ugyancsak ebből az alapból utalványozott a közgyűlés Csűrös Ferencz dr. tápintézeti bizottsági elnöknek az eddigi rendes 600 korona honoráriumhoz egyszermindenkorra 500 K pótlékot, mivel a nevezett bizottsági elnök javadalmának emelése a tápintézeti jövedelmekben fedezetet nem talál. A szóban forgó Somogyi-Hercz alap folyó évi zárlata valószínűleg 50,000 K tőkeerőt fog felmutatni, aminek következtében az I. pénztári csoport jövedelme mintegy 25,000 K alapítványi tőke évi kamatjával fog emelkedni. De quid hoc ad tantum sitim?

Az érmelléki egyházmegye a késedelmi kamatok szedése és az ügyvédi munkadíjak felszámításának az egyházi kölcsönöknél való mellőzése tárgyában felterjesztéssel él az egyházkerületi közgyűléshez. Tekintve azt, hogy a közbeeső ellátás alatt álló pénztárnoki javaslat az egyházak késedelmi kamatjának kérdésével is foglalkozik, a felirat kellő mérlegelés céljából kiadatik a koll. gazdasági tanácsnak. Azonban azt kimondja a közgyűlés, hogy mivel az ügyészi munkálatok (különben is nagyon mérsékelt) díjazása a megállapított szabályzaton alapul, az az alól való felmentésnek helye nem lehet.

Terjedelmes jegyzőkönyvi szám került fel a Cseh-Szombathy alapítvány sokat bolygatott ügyében. Nincs terünk és időnk a kérdés részletes ismertetésére, ezuttal csak azt jelezzük, hogy a tanszéki ágazatban az egyházkerület a tanárkartól vár javaslatot; a két célu alapítvány a beolvasztott állapotából külön kezeles alá kerül s a tanári természetben való lakáskérdésben az érdekelt féllel való tárgyalás a gazdasági tanácsra bízott.

A főiskolai széniori javadalom az idők eltelése következtében a viszonyokhoz mérten nagyon csekély összegben van megállapítva. A kollegium részéről a természetben való javadalom betudásával az eddigi 558 K 40 f. 1000 koronára lesz kiegészítve, a debreceni egyházközség pedig felhivatik, hogy a nagy részt egyházi templomi szolgálatok ügyével foglalkozó szénior javadalmat a maga részéről is egészítse ki 1000 koronára.

A főiskolai szolgák lakásrendezését és drágasági pótlékát a gazdasági tanács javaslata szerint a közgyűlés engedélyezte. Ezzel aztán némelyik alkalmazottnak az évi fizetése, pár száz koronára tehető mellékjövédelen kívül eléri a 980 koronát. Ezzel szemben az a gazdasági tanácsjavaslat, hogy a kollegiumi pénztárban szolgáló gyakornok fizetése 800 koronáról

1000 koronára emeltessek, s foglalkozása köréhez képest pénztári segédtszti elnevezést nyerjen, azon a címen, mert nem lehet az egyházkerületnek célja a jelen szűk pénzügyi viszonyok közt újabb hivatali állás kreálása, az igazgatótanács javaslata értelmében nem fogadtatott el s a költségvetésbe beillesztett 200 koronás emelkedés onnan töröltetni rendeltetett. Ugy hisszük, hogy ebben a kérdésben félreértés merült fel, amit elosztatni a legközelebbi idő feladata lesz.

Az érköbölküti egyház újraépítési tartozását a közgyűlés teljességgel nem találta elengedhetőnek.

A kollegiumi költségvetés a fentebb jelzett törlés elrendelésén kívül jelentéktelen módosítással helybenhagyast nyert.

Két vidéki városban a főiskolai ifjuság által rendezett egyetemi hangverseny alkalmával befolyt jövedelem elszámolása ellen a koll. gazdasági tanács kifogást tett s a vezető tanárt néhány száz korona kiadás megtérítésére kötelezte. A gazdasági tanács határozatával szemben a marasztalt fél felfolyamodást nyújtott be az egyházkerülethez. A felfolyamodás illetékes helyére, a koll. gazdasági tanácshoz adatott le azzal a felhívással, hogy a fellebbezésre nézve tegye meg a maga észrevételeit s jelentse ki azt, hogy az elmarasztalt felet, esetleg a kirándulás pénztárnokát mennyiben terheli a felelősség?

A számvevői új utasítás a 7-es bizottság munkálatában foglalt véleményre hozott határozati javaslat szerint való tüzetes átdolgozás céljából visszatetik a koll. gazdasági tanácshoz.

A Gelléri-Szabó hagyaték ügyében teendő további intézkedéssel az egyházkerületi elnökségnek tejhatalmu megbízást adott a közgyűlés.

A kollegiumi ügyek letárgyalása után még fennmaradt egyházkerületi, népiskolai tanügyi bizottsági gyűlések jelentései kerültek tárgyalás alá, majd a kisebb jelentőségű, de nagy számmal levő ügyek láttak el.

Egyébként a közgyűlés három napig tartott. Letárgyaltatott az egész tárgysorozat, melyen 103 folyószám alatt, ezenkívül 117 alcim alatt a 17 bírósági tárgyon kívül összesen 220 ügydarab elintézése várt a bizottsági tagok bölcsességére és türelmére.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Templomszemle.** A mult vasárnap főtiszteletű püspök ur predikált a nagytemplomban. Mélyen járó és nagy koncepcióju beszédben fejtegette Lukács evang. XII. része alapján azt, hogy „az Isten országa ti benetek vagyon.“ Nagy történeti ismeretekkel, széles tudományú látkörrel és mély hitbeli meggyőződéssel mutatott rá, hogy valamint a technika és a tudomány világában oly korok jöttek el a régiek után, amelyeknek eljövételéről az ősök álmodni sem mertek volna: olyan változást fog hozni a lelkék világában Isten országának eljövetele, anélkül, hogy annak bekövetkezését bárki is észébe vehetné. A beszéd méltatása nem tartozhatik e helyre. Bár igyekeznék a debreceni egyház is az orgonista és kántor teenpöinek elválasztásával vagy majd a

parochiális körökké szervezkedésük énekkar megszólaltatásával az érzellem számára is hasonló magas művészi színvonalra emelni az istenitiszteletet! Hanem az eseményszámba menő beszéddel kapcsolatban egy eszmét szeretnénk az illetékes körök meggondolásába ajánlani. A haladó kor szelleme a tudományok és mesterségek nagy mérvű megnövekedése folytán nem elégszik meg az életpályákra való előkészítésnél a tanuló-évekkel, hanem tovább képző tanfolyamokat rendeztet az életbe kikerült felnőttek számára. Egyre-másra olvassuk a közoktatási minisztérium szűnidei tanfolyamokat rendez tanárok, tanítók számára, a keresk, miniszter iparosokszámára. Mi is sokat panaszkodunk lelkészképzésünk hiányairól, szeretnénk rajta javítani. Nem lehetne-e arra módot találni, hogy nevezetesebb gócpontokon, ahol kiválóbb egyházi szónokok működnek, alkalma nyíljon papjainknak, hogy képzettségük kiegészítése céljából, ilyen vasárnapokon, mint ez a legutóbbi is volt, megjelenhessenek.

— **A budapesti református főgimnázium jubileuma.** Ismét csak szűk családi körben ünnepelték ezt a nagy evlördulót, holott az egész református egyház és a magyarság ünnepévé és dícsékedésévé kellett volna tenni. Ime nemcsak Amerikát teszik nagygyá az ő fiai. Török Pálnak is sikerült Isten kegyelmével egyházat alapítani, semmiből nagyot teremteni. Olyan nagy volt ez a jelesünk, hogy öt felekezeti különbség nélkül is lehetett volna ünnepelni. Megajándékozta Budapestet a teológiai akadémiával és a református főgimnáziummal. O tette egyházi központta az orszagnak fővárosát. Nekünk azonban még nagyobb szolgálatot tett. Meltó helyet szerzett az ország első helyen és nagy példát mutatott hasonló nagy alkotásokra. A jubilaris ünnepély f. hó 8-án folyt le, nagy közönség, közéletünk kitünőségének jelenletében. Vargha Gyula ódája, Beöthy szép beszede minden lelket megragadt. „Ragaszkodni a régi kalvinista hagyományokhoz, mely a magyarság és egyszersmind ragaszkodni a felvilágosodáshoz és az emberi haladáshoz. Össze kell kapcsolni a múltat a jövővel, de úgy, hogy a jövővel ne tagadjuk meg a múltat és a múlt ne legyen kerékkötője a jövőnek.“ Arany szavak ezek, amiket nem szabad elfelejtenünk. Debrecenből Geresi Kálmán és dr. Flók Károly vettek részt a jubileumon, az iskolának egykori tanárai.

— **A debreceni kollégium új tanárai.** Alig történt még tanárvalasztás, melynek eredményét oly általános megnyugvással fogadták volna, mint a legközelebbi alkalommal. Még azok is, akik a második sorban jelölt szintén jeles erők érdekében voltak lekötve, elismerik a dr. Tegze Gyula, Schmiedt Jenő és dr. Mitrovics érdemeit és szerencsét kívánnak hozzája a debreceni egyetemnek. De ünneplik az ismerősök és a jóbarátok a nagyhivatást vett és megvalasztott jeles tehetségeket is. Ilyen ünneplésről vettünk hírt Miskolcra, hol a lapok szép cikkeiben emlékeztek meg dr. Mitrovics Gyuláról és a kartársak küldöttségileg üdvözöltek és ünnepelelték őt debreceni tanárrá lett megvalasztása alkalmából. Jól esik látni e megtiszteltetést, mely a vén kollégiumnak is szól, melyet egyetemmé fejleszteni mindnyájunk kötelessége. E kötelesség első sorban az új tanárokat terhel, kikre meltó büszkeséggel és nagy várakozással tekintünk.

— **Az ifjúsági keresztyén egyesületek** nemzeti bizottsága *Meggyeresi Béla* újpesti református titoktartót választotta meg titkárává. Az új titkár dec. hó 15-én foglalja el állását s ez időtől kezdve szívesen rendelkezésére áll azoknak, akik szolgálatait ifjúsági egyesületi dolgokban igénybe akarják venni. Egyesületek alkotásában, a meglévőknek fenntartásában utmutatást, tanácsot ad akár levélben, vagy akár *személyesen is megjelenik e célból bárhol, ha felszólítják erre.* Lakik: Budapest, VIII. Maria-u. 23. I. 8.

— **A népiskolai ifjúsági könyvjegyzék** ügyében a tiszántúli református egyházkerület által hozott 108—1909. sz. határozat már ez idő szerint is vezetett némi eredményre, amennyiben eddig lelkészek és tanítók által 12 mű nyújtatott be bíralatra. Református szellemű ifjúsági könyveket magában foglaló könyvjegyzékünk tehát lesz, de népiskoláinknak ifjúsági könyvtárakkal való ellátása még mindig kétes, bár ez irányban már az egyházkerületi közgyűlés 1908. évi 428 sz. végzésével megkereste a konventet, hogy egyházainknak liven irányu kérése támogatására a közoktatásügyi minisztert kérje meg. A megkeresés megtörtént, de hogy egyházközségeink fordultak-e ilyen kéréssel a miniszterhez és kérésük teljesített-e, nagyon kétes. Helyes volna e fontos ügyet az egyházmegyéknek figyelemmel kísérni, mert a népiskolai ifjúsági könyvtáraknak nagy jelentősége van. Kivánatos, hogy a protestáns szellemű művek szerzői minél többen nyujtsák be műveiket, hogy azok a jegyzékbe felvehetők legyenek. Szabályzata az 1909. évi 108 sz. egyházkerületi végzésben található.

— **A karácsonyi ünnepekre** kedves ajándékkal kedveskedhetik bárki is azokkal a poetikus, jó magyar nótákkal, amelyek a zeneművek piacán Debrecenben eddig is igen kedveltek voltak. Felsőbb leányiskolánk törekvő fiatal tanára Dr. Matolcsy László szabad idejét a muzsák társaságában tölti, és így keletkeztek dalai, a melyeket három füzetben bocsátott eddig közre: *Kuruc Bujdosók, Visszhangok és Hulló Virágok* cím alatt. Minthogy e füzetek többé a könyvkereskedésekben kaphatók nem lesznek, a szerző pár megmaradt példányát karácsonyi ajándéknak előfizetési áron bocsátja a közönség rendelkezésére. Ezekhez csatolja újabb dalai közül a már igazán népdalla lett „Bus gerlice bug az ágon“ kezdetű dalát Tóth Lajos zenetanár kiváló átírásában. A füzetek ára a bolti 6 korona helyett 3 korona, melyek akár szerkesztőségünk, akár a szerző címére küldhetők.

— **Az első fecske.** Vettük és örömmel adjuk a nagyszalontai Vallás-Egyentőségi Szövetség meghívóját, mely szerint f. dec. hó 12-én, vasárnap délután 5 órakor a nagyszalontai kaszinó dísztermében felolvasó estélyt rendez. Az elnöki megnyitót Szell Kálmán nyug. esperes, református lelkész tartja. Felolvas Tatar Balázs főgimn. igazgató. Magyar népdalokat ad elő Hadházy Erzsike, szaval Borbély Imre. Lesz végül vonósnegyes is. Belépti díj nincs, de önkéntes adományok a szövetség céljaira köszönettel elfogadtatnak. Ilyen meghívókat és programokat szeretnénk látni mindenütt széles e hazában, ahol a felekezeti gyűlölséget a béke egyetértésnek elébe nem teszik s ahol mint Aradon is legközelebb történt, minden igaz ok nélkül a magyarság nagy embereit nem támadják.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Vallás és művészet. Irta: Réz László, rozsnyói református lelkész.

Akárki mit mond is s akárhogy itéli is meg ezt a művet, de az elvitathatatlan, hogy komoly tanulmány eredménye és megérdemelte azt, hogy napvilágot lásson. Hogy teljes és tökéletes volna, azt maga szerző sem hiszi, sőt őszintén és szerényen bevallja: „Habár nagy ügyszeretettel és lángoló lelkesedéssel foglalkoztam is tárgyammal, mindazonáltal tudom azt is, hogy tanulmányomnak bizonyára vannak fogyatkozásai is“, (5 l.) — majd ismét: „Elismerem, hogy a kép, melyet a ker. kultuszról rajzoltam, nem plasztikus, nem is teljes. Szolgáljon e hiányosságért mentségemül az, hogy eszközeim fogyatékosak s a tér, melyen tanulmányt végeztem, még igen gyengén kultivált“ (120 l.); — végül: „Nem kecsesgatem magamat azzal, hogy tökéletes munkát végeztem.“ (177 l.) Önteltséggel tehát a szerzőt nem lehet vádolni.

Az kétségtelen, hogy temperamentumos író. Izzó lelkesedésében, a maga igazaitól áthatva, néhol levetkőzi a tudós rideg obiektivitását s rhétori hangon beszél és bírál. De ez nem visszatetsző. Egyfelől őszinteségét mutatja, másfelől meg azt, hogy tárgya egészen a lelkéhez van forrva; amint maga mondja: „Átszűrtem lelkem vizsgálódásain érzetemet“. (177 l.) Ez csakugyan meglátszik egész munkáján, melyet nemcsak komoly és fáradságos studiummal, hanem igazán a lelkével írt meg.

Hogy mi mindent kellett neki áttanulmányozni, azt csak az ítélheti és becsülheti meg érdeme szerint, aki könyvének tartalmát alaposan és nem a felületes néző szemével vizsgálja. A kultusz historicumán kívül, mely magában véve bőséges tanulmánytárgy, foglalkoznia kellett a pszichológiával, az aesthetikával, a szociológiával. S ha ezekben nem látjuk is nála a tökéletes szakember biztonságát, elfogultság nélkül el kell ismerünk, hogy tárgyára vonatkozólag megszerzett ismeretei s az a készültség, mely a műből kitetszik, nem közönséges erőre vallanak. Tisztelet adassék az olyan férfiúnak, aki soknemű papi elfoglaltsága mellett a tudományos eszközök nagy részétől távol, a prot. egyházra nézve nagyfontosságú tárgy szeretetétől vezéreltetve, ilyen munkát bocsát a világ elé. Réz László ezzel azok közé a kevesek közé emelkedett, akik kultuszunkat alaposan buvároldják és buvárlataik alapján a kultuszreformnak lelkes hívei.

Ezek újabban örvendetesen szaporodnak. A külföldi prot. kultuszformák közlésével a Török Pál és Székács József szerkesztette Protestáns Lelkészi Tár hívta fel

először a kérdésre a figyelmet. A biblia és az énekeskönyv revíziójával kapcsolatban aztán az egész liturgiának korszerű átalakítása is napirendre került újabban a hazai mindkét nagy prot. egyházban. Megindult a munka irodalmi téren is. Eltekintve a különböző liturgikáktól, a szertartásokra vonatkozólag és a kultuszreformot illetőleg számos érdekes cikk jelent meg a lapokban és folyóiratokban s ezeken kívül néhány érdemes önálló munka is, így pl. *A magyar liturgia története* I. k. Söröss Bélától; *Isteniszteleti rendtartás a magyarországi református keresztyén egyházban* Novák Lajostól; *A keresztyén liturgia fejlődésének s mai formájának rövid áttekintése* I. k. Nánássy Lajostól. Sociológiai szempontból, a kultuszra is tekintettel, figyelemre méltó észrevételeket találunk *M. Gulyan*-nak legközelebb magyarra is lefordított művében, *A vallás sociológiájában.* (L. főként 87—97 l. és 273—277 l.) Kálvinnak alapvető liturgiájával pedig *dr. Pruzsinszky Pál* foglalkozik részletesebben a *Kálvin élete* c. művében (I. k. 297—312 l.)

Mindez még nem sok, de kezdetnek elegendő. Egyháztársadalmi uton az O. R. L. E. kebelében indult meg a kultuszjavítás és átalakítás kiterjedtebb munkája, mely, reméljük, mihamar nagyobb hullámokat ver. Az O. R. L. E. is, éppen úgy, mint a konvent, külön liturgia-ügyi bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására. E két bizottság, meg irodalmi uton a Réz Lászlóhoz hasonló ügybuzgó és lelkes egyének majd csak kellőképen előkészítik és megérlelik a kultuszreformot a legközelebbi zsinatra. Réz László még a legkevésbé művelt mezőn munkálkodik. A művészettel óhajtja összehangzásba hozni a prot., főként a száraz és rideg református kultuszt és disznélküli templomokat. Ide vonatkozó irányeszméjét ezekben a szavakban fejezi ki: „a művészet találjon méltó helyet a kultusz helyében, annak decorációjában, berendezésében, berendezéstartárgyain, a liturgus megjelenésében, a szertartások formájában és tartalmában.“ Ez az eszme vezeti a szerzőt műve megírásában és a magyar református kultusz elvéinek a fölállításában. Ellennézetre, főleg conservatív álláspontból, kétségkívül talál, de az bizonyos, hogy meggyőződését erős logikával és tetszetős érvekkel támogatja és történelmi fundamentomra építi. Kálvinnak ide vonatkozó nézetei olvashatók: *Pruzsinszky* dr. fentebb idézett életrajzának 293—297 lapjain.

A Réz László művének részletes ismertetése helyett álljon itt tartalma, mely az egészről kellő áttekintést nyújt. Az előszó és bevezető sorok után az I. rész előadja a vallás és művészet eredetét, fogalmát tartalmát, célját (11—23 l.); a II. rész a vallás és művészet egymáshoz való viszonyát physiológiai, aesthetikai, sociológiai szempontból (26—40 l.); a III. rész a mózesi vallás kultuszát, a krisztusi vallás kultuszát az apostoli, az ökeresztyén korban, a papi vallássá alakulás hatása alatt e kultusz hatásával és eredményével együtt; aztán

a reformált egyházak kultuszát, ennek hatását és eredményét (47—124 l.); a IV. rész a magyar református egyház kultuszreformjának elveivel foglalkozik; általános irányeszméket jelöl meg és ezek nyomán sorra veszi a templomot, a kultuszszközöket, istenitiszteleti szertartásokat, éneket és zenét. (131—167 l.) Egyes kifejezéseire s nézeteire volna ugyan észrevételem, de azt elhallgatom, amellyel jóleső érzés mellett, amelyet benem az egész műnek az olvasása keltett. Ajánlom másoknak is, de különösen a kultuszreform barátainak a figyelmébe!

S. Szabó József.

Az evvégehez közeledve, mindenemü hátralékok beküldését tisztelettel kérjük.

Pályázati hirdetés

Népiskolai vezér és kézikönyvekre.

A tiszántuli református egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság pályázatot hirdet elemi és ismétlő iskolai vezér és tankönyvekre, melyek a tiszántuli református egyházkerületi közgyűlés 1909. évi számu határozatával kiadott új népiskolai tantervben foglalt követelmények szerint készítenők. Az elkészítendő vezér és kézi könyvek a következők:

1. Vezérkönyv a vallástan tanításához az elemi iskola I—VI. és az ismétlő iskola I—III. osztályai számára. Egy füzetben, terjedelme nagy nyolcadrét alakban garmond szedéssel legfőlebb 10—12 nyomott iv. Legyen benne részletes tanmenet az egyes osztályok tananyagára vonatkozólag, az egyes történetekből kivonható hit és erkölcsstani igazságok feltüntetendők, tartalmazzon több mintaleckét, közte egy párt a hit és erkölcsstani igazságok tanítására is.

2. „Üdv történet“ és „A Jézus Krisztus csodatételei és tanításai“ kézikönyv a III—IV. o. számára, legfőlebb 5—6 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban, egy füzetben.

3. „Egyháztörténet“ kézikönyv az V. oszt. számára, legfőlebb 4 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

4. Vallástani kézikönyv a VI. o. számára, legfőlebb 4—5 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

5. Vallástani olvasókönyv az ismétlő iskolai vallástani tanterv alapján, legfőlebb 30 nyomott

iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban. Az iparostanonc iskolákra való tekintettel legyen benne néhány iparostanonc iskolának megfelelő olvasmány is.

6. Ábéce az irvaolvasztató, vagy hangoztató tanmód szerint legfőlebb 8—10 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban. A jelzett módszer megtartása mellett az újabb írás-olvasás tanítási reformtörekvések eredményei értékesítendők.

7. Olvasókönyv a II. o. számára, legfőlebb 14 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

8. Olvasókönyv a III. o. számára, legfőlebb 15 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

9. Olvasókönyv a IV. o. számára, legfőlebb 17 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

A III—IV. o. olvasókönyvénel kiváló gond fordítandó a történelmi anyag feldolgozására, mert a történelmi tankönyvet is helyettesíti.

10. Olvasókönyv az V—VI. o. számára 30 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

Az 5., 6., 7., 8., 9., 10. szám alatt jelzett könyvekben az olvasmányoknál sulyt kell fektetni arra, hogy azokban a hazafias, továbbá a református egyházi és az általános vallás-erkölcstani szempontok kifejezésre jussanak. Tekintettel továbbá arra, hogy az új tanterv több népiskolai tantárgy (vallástan, történet, földrajz, természetrajz, stb.) tanításának nemcsak mélyítését, hanem részben némely fokon azok kézikönyv alapján való tanításának pótlását is az olvasókönyv feladatává teszi: az olvasmányok a jelzett céloknak megfelelően, a tantervben kívánt „nyelvtani magyarázatokra“ és olvasmány tárgyalásra alkalmasak legyenek.

11. Számtani gyakorló füzet az I., II., III., IV. és V—VI. osztály számára és pedig az I—IV. osztályoké osztályonként külön-külön füzetben, mindenik legfőlebb 1—2, az V—VI. osztályé együtt legfőlebb 3 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

12. Földrajz az elemi iskola IV. o. számára legfőlebb 4 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

13. Földrajz az V—VI. o. számára legfőlebb 5 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

14. Történelem és alkotmánytan az V—VI. o. számára egy füzetben, legfőlebb 7—8. nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

15. Természetrajz, egészségstani ismeretekkel és utalással a gazdasági ismeretekre az V—VI.

o. számára, egy füzetben, legfőlebb 7—8 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

16. Természettan és vegytan, utalással a gazdaságtani ismeretekre. A VI. o. számára legfőlebb 5 nyomott iv terjedelemben, kis nyolcadrét alakban.

Az 5., 6., 7., 8., 9., 10., 12., 13., 14., 15., 16. szám alattiak megfelelő képekkel is ellátandók, illetőleg amennyiben a képek nem mellékeltek, azok jegyzéke mellékelendő. A képek a fentjelzett nyomott ivszámok felett veendő fel.

Az elfogadott pályaművek az egyházkerület tulajdonába mennek át és csak a fentjelzett ivszám terjedelméig díjaztatnak olyan formán, hogy a kézi könyvek és olvasókönyvek kis nyolcadrét alakban cicero betűkkel szedve, nyomott ivenként 100 (száz) — a vezérkönyv nagy nyolcadrét alakban ritkított garmond szedéssel, nyomott ivenként 120 (százhusz) korona díjban részesülnek. A kis nyolcadrét alak alatt az egyházkerület eddigi népiskolai tankönyvkiadványainak alakja értendő.

Az elfogadott munka első kiadásának korrigálása és revideálása a szerző kötelessége minden díj nélkül. Új kiadásnál az előző kiadásba becsuszott egyes hibák kijavításáért, beleértve a korrekturát is, nyomott ivenként 10 (tiz) korona díj adatik, de a korrektori díj a 200 koronát meg nem haladhatja. Az átdolgozás díjazásáról esetről-esetre történik intézkedés. A korrektori díj csak addig illeti a szerzőt, amíg a korrigálást maga végzi.

Nyomatásban már megjelent művekkel is pályázhatnak szerzők, a pályázat ezekre nézve nyílt, a többiekre zárt.

Felhívtnak a pályázni kívánók, hogy pályaműveiket 1911. jan. 1-ig a tiszántuli református egyházkerület püspöki hivatalához küldjék be. A kéziratot pályaművek tisztán és könnyen olvashatólag, esetleg gépirással, jeligés levél kíséretében nyújtandók be. Az egyházkerület új népiskolai tanterve kérhető a tiszántuli református egyházkerület püspöki hivatalától.

Debrecen, 1909. december 4.

Dr. Eröss Lajos
püspök.

Felelős szerkesztő: **Dr. Ferenczy Gyula.**

Legjobbak Legszebbek

a

Kobrak cipők.

Raktár:
Debrecen,
Piac-utca 42.
(Hungária kávéházzal szemben.)

Orgona - Harmoniumok.

A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dieséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes hurok-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.



Hangfokozó-gerenda
mely által bármely hegedű, gondonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 ft. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányu (Rákóczi) Tárogató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Lengyel Samu
kalap- és uri divat üzlete
Debrecen, Piac-u. 43.

Eredeti angol és hazai gyártmányu,
valamint a világhírű BORSALINO

K | A | L | A | P | O | K.

Házilag készült férfi ingek,
gallérok és nyakkendők!!!

Férfi divat különlegességek

☞ Olcsó, de határozott árak. ☜

Lelkészeknek és egyházi tisztviselőknek
5 százalék engedmény.

A Parochiális Könyvtári Bizottság

kiadványainak bizományi kezelését re-
ánk ruházta át és így tisztelettel tu-
datjuk, hogy az eddig megjelent követ-
kező könyvek nálunk rendelhetőek meg

Warga Lajos „A keresztyén egyház
történelme“. 3 kötet, kötve K 30.

Pruzsinszky Pál „Kálvin János“. 1
kötet, kötve K 12.

Kálvin János „A keresztyén vallás
rendezése“. 1 kötet, kötve K 8.

Hegedüs és Sándor
protestans irodalmi könyvkiadóhivatala
Debrecen. Kossuth-utca.

Szántó József

papi- uri és egyenruhakészítő

Hódmezővásárhely.

Az „Országos Lelkész-Egyesület“ című hetilap 1909
május 1-sei számában cégemről megjelent ajánló sorok.

A papi egyenruha dolgában az a kérésem van lelkész
társaimhoz, hogy az egyenruhát lehetőleg Szántó József
Hódmezővásárhelyi szabómesterrel méltóztassanak ké-
szíttetni. Ezen ajánlatomat jó lélekkel, tapasztalásra ala-
pítva teszem. Az én egyenruhám Szántó ur próba nél-
kül készítette és pedig akként, szabása igazán nem
hagy fenn semmi kívanni valót. A kelme finomságát
tekintve is állíthatom, hogy a ruhát a Szántó ur által
adott minőségben olcsóbban más szabó sem készítheti.
De meg nagyon félek, hogy több mesterekkel készíttetve,
majd nagyon sokféle lesz a ruhánk vagyis nem lesz egyen-
ruhánk. Azt természetesen nem tartom lehetőnek,
a konkurenciából mindenkit kizárjunk: de azt legyen
szabad kérnem, hogy nagyon megválasszuk a mestert és
lehetőleg Szántóval készíttessünk: aki amellet szakava-
tott és a pusztán levélbeli megrendeléssel próba nélkül
is előállítási képességén kívül az is beszél, hogy már
eddig is sokat áldozott a ruha stilszerű előállításának
előkészítése által kitűzött célunkért. Legujabban egy
teljes papi egyenruhát ajándékozott egyesületünknek,
amelyet az ugyanesak általa ajándékozott üvegszekrény-
ben a debreceni főiskola muzeumában helyeztünk el.
mint az O. R. L. E. tulajdonát s egyik alkotásának lát-
ható bizonyosságát.

Dr. Baltazár Dezső
elnök.

Egy ilyen általam készített
teljes dísz papi öltöny (min-
ta öltöny a debreceni aka-
démia muzeumában van el-
helyezve, melynek kivitele
szerint egyformán készülnek
az általam szállítandó ref.
papi egyenruhák amiért a
megrendelésekhez feleslege-
sé tettem a szövetminták elő-
zetes küldését és a hossza-
dalmas levelezéseket. Fenti
ruhákat készíttetni óhajtó
érdelődőknek bővebb felvi-
lágosítást, ez ügyben képes
árjegyzékeket mértékvételi
magyarázattal ingyen és
bérmentve küldök.

Teljes tisztelettel

Szántó József

papi-, uri- és egyenruha
szabó.

TELEFON 701.

Mindennemű felsőruhák festését, tisztítását; gallérok, kézelők mosás-vasalását a legszebben eszközözi

Debrecenben,
Arany János-utca 10.

Koncz József

gőzerőre egész újonnan berendezett kelmefestő és vegyszeti ruha-
tisztító intézete.

Fiókküzltek:
Batthyány-utca 2. — Vár-utca 3.,
a Zenede kisépülete udvarában.

TELEFON 701.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piac-utca 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek:

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.



Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangesoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyet mekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak. Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy eremmel kitüntetve.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi
drogueria

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)

Gazdasági és gyártelepek részére előírás szerint berendezett mentőszekekrények, kötszerek, desinficiálószeresek Creolin, Carbol, mindennemű állatgyógyászati cikkek és műszerek. Sertés és marha tápporok és Fluidek nagy raktára, ugyszintén nagy választék mindenféle gummia rukban sérvkötkben, valamint fényképészeshez szükséges vegyszerekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

Toronyrák



palota-, varosházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

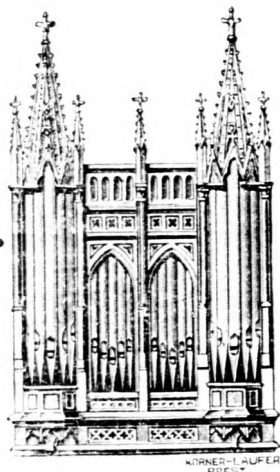
Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes arjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.



A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
kitünő hang- és erős szerkezetű légnymatu és elek-
tromos berendezésü

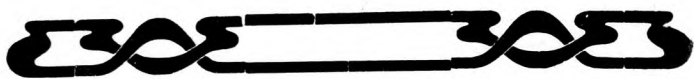
Orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. —
Raktáron kitünő hangú

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

Arjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.



„PETŐFI“

ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

Uj népies és ifjusági teljes kiadás. A
szövegét ellenőrizte és bevezetéssel ellátta:

Kardos Albert

a költő arcképével:

Rendkívül diszes aranyozott vászonfedelű kötésben.
Fedelén „PETŐFI“ aranyozott dombornyomású arc-
képével.

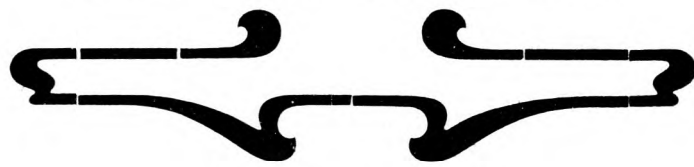
Á r a 2 korona 40 fillér.

Megrendelhető a kiadónál:

Hegedüs és Sándor

könyvkiadóhivatalában

D E R E C E N B E N.



Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.

Szent Bibliát és emléklapokat

**különleges diszkötésben jubili-
leumokra.**

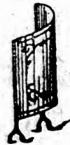
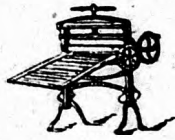
Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szószéken
vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikke nézve azonnal szolgálók, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Diszáblák, Emléke-
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletet
stylusban, levéltári okmánytartók.*

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.



TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweisi és honi gyártmányu porcellán, valamint Meidinger köpeny és öntött **vaskályhák.**

Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek, **vadászfegyverek** és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

Lőporáruda.

Ujdonság! Browning-íendszerü ismétlő fegyver 190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.



baktai EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczön
Ung megye
Alapítva 1793-ban.

Budapesten
VI. Lehel-u. 8/a.
Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőcezi miihelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kivánt összhangban, a legnagyobb felelősség mellett. Felszerelve új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmés szerkezetüknél fogva a tornyot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyü járatuknál fogva egy ember által egyszerre több harang is huzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelben.

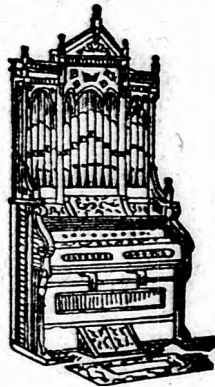
Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczön közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelve Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczön a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdú- és Biharvár-megyék területén a következő egyházak kaptak harangokat: u. n. Hajdúnás, Hajdudorog, Hajdúbószormény, Hajdúhadház, Hajdúszoboszló, Bal-mazujváros, Pásóladány, Nádudvar, Debreczen, Mikepécs Derecske, Bagamér, Báránd, N. Várad, N. Szalonta, N. Bujom, N. Léta, N. Szántó, Berettyóújfalú, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Érmihályfalva, Ér-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, Aszókeresztes, Csermó, Füzeggyarmat, Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsai, Gálos petri, Fiszavalk, Fiszalucz, Arpád, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Biharlószeg, Fekete-tó, Szakál, stb.

Harmonium.

vásárlók ne mulasszák el, mielőtt **Harmoniumot** vesznek

Reményi Mihály

a magyar királyi Zene Akadémia házi hangszer készítőjétől, legújabb **Harmonium** árjegyzékét kérni, melyet ingyen és bérmentve küld **Reményi Harmonium** osztálya. Budapest, Király-u. 58. szám.



Ezen választók a legjobb iskolai és templomi használatra készült valódi

Aeol harmoniumok-

ban, melyeknek hangja teljesen azonos az **Orgona** hangjával.

Zongorák, Pianinók

a legolcsóbbtól a legfinomabbig a legolcsóbb gyári áron.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalom ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hatás legjobbj fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvénynél csuznál** továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hatás. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!** híres mely legjobbj bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 doboz 2 K. 15 filléért. 6 doboz 3 K. 65 filléért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszerű” gyógyszerháza a hol mindn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek eredeti árakban szerehetnek be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és ércöntődeje, szivattyúgyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.



Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen löditható vas harang felszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vasárványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre alá kitását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való felszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntette.

Nyomatott a Debreceni Protestáns Lap könyvnyomdájában.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládaival. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel” (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel”, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel” (első díj) kitüntette, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmiumok tetszésszerű rajz és változat összeállításra rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.